

Van Langenhove, Leen. *'Made in Japan: De representatie van Japan op de Belgische wereldtentoonstellingen in Luik 1905, Antwerpen en Luik 1930 en Brussel 1958'*. Onuitgegeven masterproef, KU Leuven, 2023.

Het doel van dit werk is om te bepalen wat de ervaring van en de beeldvorming over Japan op de Belgische wereldtentoonstellingen in 1905 in Luik, in 1930 in Antwerpen en Luik, en in 1958 in Brussel waren. Daarover zijn tot nu toe weinig tot geen onderzoeken gebeurd, terwijl dat wel het geval is voor Japanse deelnames aan andere wereldtentoonstellingen. Toch zijn zulke representaties belangrijk om te onderzoeken, aangezien deze studie aantoont dat die beeldvorming tijdsgebonden en veranderlijk is, het ook bepaald wordt door de internationale context, en dat nog steeds op het heden toepasbaar is. Om de leemte op te vullen kiest dit onderzoek om drie van de vier Belgische steden waar zulke expo's gehouden zijn te bestuderen. Bovendien werden zij gehouden in de periode die voor de evolutie van de internationale positie van Japan het meest relevant is, namelijk de periodes voor, tussen en na de twee Wereldoorlogen. Die oorlogen hadden een grote invloed op zowel de Belgische en westerse context, als op de Japanse deelname aan de tentoonstellingen. Deze thesis maakt gebruik van gedenkboeken, catalogi, kranten en tijdschriften, infoboeken, en visuele bronnen. Hieruit kwamen vooral westerse standpunten naar voren, maar ook in mindere mate Japanse perspectieven. De bronnen worden geanalyseerd met *close reading* om nuttige informatie uit het uitgebreide bronnencorpus te halen, voor een vergelijkende studie. In die representaties van Japan blijken vooral vier thema's belangrijk te zijn, namelijk de Japanse moderniteit, het exotisme, het nationalisme en de oorlogen.

In 1905 kwam Japan naar de expo in Luik om aan te tonen dat het een moderne macht was die op gelijke voet met het Westen kon staan. Dat deed het door gelijkenissen met het Westen te benadrukken en aan te tonen dat het westerse modellen had overgenomen. Japan kreeg het stereotype toegeschreven, dat het een inherente karakteristiek was van Japan om westerse zaken in te passen in de eigen cultuur zonder zijn eigenheid te verliezen (de combinatie van moderniteit en traditie). Belgische journalisten en publieke opinie waren echter soms sceptisch over de moderne status van Japan, waardoor zij meer focusten op het exotische dat Japan te bieden had. Japan zette zelf die exotische stereotypes in om een negatieve perceptie (zoals de *Yellow Peril*) weg te werken. De overwinning dat het land geboekt had tijdens de Russisch-Japanse oorlog (1904-1905) veroorzaakte schokgolven doorheen heel Europa en op de expo. Japan was in hun ogen namelijk het eerste niet-westers land dat een westerse macht wist te verslaan, waardoor het land veel aanzien als een moderne militaire macht verwierf (ondanks het heersende idee dat Japan nog inferieur was ten opzichte van het Westen, maar wel in de goede richting zich ontwikkelde), maar ook het imago van de *Yellow Peril* als dreiging voor de westerse samenleving kreeg. Desondanks die angst, behielden en werkten Japan en België/het Westen vriendschappelijke en commerciële relaties uit, waarin Japan tegelijkertijd als een vriend en vijand gezien werd. Op de expo's in 1930 was Japan gevestigd als wereldmacht en werd dat niet meer in vraag gesteld. Ook stelden Belgische en Japanse bronnen dat er een breuk tussen het 'oude traditionele' Japan en het 'nieuwe moderne' Japan bestond, die was ontstaan na de opening van het land door het Westen in het midden van de negentiende eeuw. Traditie en exotisme waren iets uit het verleden, hoewel Japan daar ook op inzette op de expo's, terwijl het land toen als volwaardige moderne macht gezien werd, zonder die traditionele lading. In 1930 kende de banden tussen België en Japan een hoogtepunt, waarvan de steun die Japan België tijdens en na de Eerste Wereldoorlog bood de voornaamste reden was. België behandelde de Japanners op gelijke voet als een westerse/verwesterde moderne macht. Tegelijk begon het Westen met meer wanttrouwen naar het Japans expansionisme te kijken. Kort daarna vonden een reeks gewelddadige incidenten in Zuid-Mantsjoerije plaats, waardoor dat sentiment versterkte. Japan bevond zich op een soort kantelmoment, maar had op dat moment betere relaties met België dan met de rest van West-Europa. In 1958 was de Japanse deelname volledig omgeslagen, door de vijandigheid tussen Japan en het Westen ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Daarom zocht Japan verzoening met het Westen. Moderniteit werd ingezet in de creatie van een vreedvollere toekomst en om een dialoog te creëren tussen Oost en West. Traditie en nationalisme waren wel belangrijk om de Japanse identiteit in die toekomst vorm te geven. Koude Oorlogsdynamieken stonden op de voorgrond en Japan probeerde op verschillende manieren te tonen dat het land de kant van de Verenigde Staten en het kapitalistische Westen koos in het conflict. Atoomenergie kreeg een centrale plek, iets waartegen Japan als een van de weinige deelnemers tegenstand bood, door te verwijzen naar de desastreuze gevolgen ervan in Hiroshima en Nagasaki. Ondanks de Japanse inspanningen, was het wanttrouwen vanuit specifiek België groot, gezien Japan internationale handelsvoordelen van de VS verworven had en zo concurrent werd in de handel met Congo. België behandelde Japan ook duidelijk op een minderwaardige en achterdochtige manier op de expo. Over het algemeen beschouwde het Westen Japan op de expo's nooit helemaal als een modern land en focuste meer op exotische stereotypes, wat afbreuk deed aan de Japanse initiatieven. Gelijikheid tussen beide landen werd daarom ook niet volledig gerealiseerd.